

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ОРКЕСТРУ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТИ

В. М. Цицирев

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна
 teatralhdak@ukr.net

V. Tsytsyriev

Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-3742-9153>

В. М. Цицирев. Розвиток українського оркестру народних інструментів: соціокультурний та історичний аспекти

Розглянуто питання еволюції діяльності оркестрів народних інструментів в Україні, проблеми сучасного стану цих колективів та окреслено найзначущі моменти оркестрово-ансамблевої діяльності. Розкрито важливість збереження традиції оркестру народних інструментів, запропоновано можливі варіанти подальшого дослідження цієї теми, зважаючи на складний процес глобалізації у сфері культури та мистецтв.

Ключові слова: музичне мистецтво, сценічне виконання, професійні навички, народні інструменти, оркестрова діяльність, виконавська практика, музика, народно-оркестрове виконавство.

V. Tsytsyriev. Development of the Ukrainian orchestra of folk instruments: socio-cultural and historical aspects

The relevance of the article. Ukraine is currently going through a difficult period of its existence, all strata of the Ukrainian population are now suffering from the consequences of the beginning of full-scale Russian aggression against our country, so today the preservation and development of folk and instrumental performance on folk instruments is relevant, covering all aspects of society and the national preservation of folk art and the unity of the Ukrainian people.

The purpose of the study is to demonstrate key points at the stage of development of such phenomenon of national music-making as the Ukrainian orchestra of folk instruments and to indicate specific features of orchestral-ensemble activity for facilitating further fixation and analysis of the modern experience of the groups of such type.

The methodology. Among the applied approaches and methods, a complex multidisciplinary method supplemented by an additional source of own methodical materials is of primary importance. Such methodological tools as a systematic approach allowed

to determine the main orchestra components, study their essence and identify methods for combining them into an organic whole; theoretical approach applied to comprehend and clarify the content of the main concepts of folk-orchestral performance; comparative-historical method — to describe and trace the key stages of the evolutionary development of the Ukrainian orchestra of folk instruments and reproduce a complete picture of its formation in the context of the Ukrainian musical culture.

The results. Investigating the current state of development of such a specific form of Ukrainian national music making as the orchestra of folk instruments, and relying on the history of folk musical instruments, we conclude that the cultural and historical conditions were favorable for the emergence and further development of the folk orchestra in Ukraine. According to the definition of theoretical musical studies of different years, which were cited in this study in the literature review, it is indicated that the formation of the Ukrainian orchestra of folk instruments was influenced by both socio-political and purely socio-cultural factors. After the beginning of such influence and interaction, the strengthening and development of professional musical education in the general direction of new or forgotten folk instruments was of great importance. As a result, the process of founding departments of folk instruments in conservatories and musical faculties of educational institutions in Ukraine began. The matter of the repertoire policy of orchestras of folk instruments is revealed due to the historical studies regarding the formation of the Ukrainian folk orchestra. This was done only after the plan for the development of the musical instruments of the Ukrainian folk instrument orchestra was professionally outlined. This was also done taking into account the processes of formation of the instrumental composition. No less important is the study of ways to improve the direction of the Ukrainian orchestra of folk instruments. An important issue is the search for possibilities for the reconstruction of musical instruments for their further full use in the main

* This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

composition of the Ukrainian folk orchestra. This can be facilitated both by increasing the performance level of the groups of folk instruments in general and by improving their leaders' professional skills. Expanding the genre-stylistic sphere of the repertoire is possible thanks to the strengthening of creative ties with composers. Such cooperation will contribute not only to the internal development of collectives, but can also activate concert performances of orchestras of folk instruments.

The scientific novelty. The work, in addition to recording the historical stages of the development, reveals the main social functions that are characteristic of orchestras of folk instruments through the description of the three most significant forms of their activities. The combination of the historical context and socio-cultural features characteristic of Ukrainian folk instrument orchestras reveals a scientific novelty in the description of the evolution and development of this direction of Ukrainian music-making.

The practical significance. The topic studied in the work has the prospect of further research, especially due to the scientific importance of folk-instrumental traditions as the nation's spiritual heritage. Namely, the collectives of folk instrument orchestras that popularize folk instrumental art among society, revive forgotten works and promote the best examples. The results of the research on the development of orchestras of folk instruments and their ensembles can be used in the programs of special seminars, individual optional sections, lecture courses of higher educational institutions, it is also appropriate to use them in the process of studying relevant topics from the theory and history of folk orchestra performance, it will be an interesting addition for the direction of the authorial disciplines in cultural studies, art history, as well as individual points of the results can become the basis for further scientific developments on this issue.

Keywords: *musical art, stage performance, professional skills, folk instruments, orchestra activity, performance practice, music, folk and orchestral performance.*

Актуальність теми дослідження. Україна нині переживає складний період свого існування, усі верстви українського населення потерпають від наслідків початку повномасштабної російської агресії проти нашої країни. Тому збереження й розвиток народного та інструментального виконавства на народних інструментах є актуальною темою, яка охоплює всі аспекти життя суспільства, національного збереження народної творчості й ідентичності українського народу.

Постановка проблеми. Український оркестр народних інструментів постає важливою складовою здобутків національного мистецтва.

Процес формування та подальшого розвитку цієї форми за своєю інтенсивністю є багатошаровим і неоднорідним у зв'язку з демографічними й соціальними процесами. У зв'язку із цим актуалізується немало питань, зокрема зникає масовість, якою вирізнялась ця галузь упродовж попередніх років. Тобто величезні шари автентичної народної музичної культури змінюють свою традиційну сутність, підлаштовуються під потреби сучасності та втрачають автентичність, таким чином провокуючи в кожному окремому колективі проблему поверховості в дослідженні обраного репертуару та втрати архетиповості в межах традиції під час виконання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сферу тем, пов'язаних з напрямом українського оркестру народних інструментів, досліджено в різних аспектах колом вітчизняних учених упродовж усього XX ст. та продовжено у XXI ст. Серед відомих авторів, котрі вивчали історію народного музичного інструментарію, можливості реконструкції й вдосконалення у складі народного оркестру, були як музикознавці та теоретики-науковці, так і практики. Вони присвячували свої студії специфіці виконавської діяльності, висвітлювали різноманітні методологічні матеріали та методику роботи із саме народним оркестром, також займались ще таким питанням, як виникнення українського оркестру народних інструментів, вивчали аспекти формування й характеристику особливостей його функціонування. Слід згадати таких авторів і такі їхні праці: А. Гуменюк («Українські народні музичні інструменти» (1967)), П. Іванов («Оркестр українських народних інструментів» (1981)), М. Давидов («Народно-інструментальна культура України (здобутки та проблеми)» (1998)), підручник «Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа)» (2005), збірку статей «Проблеми розвитку академічного народно-інструментального мистецтва в Україні», розгорнуту статтю В. Дейнеги «Музичний інструментарій як показник специфіки оркестру народних інструментів» (2002). Цікавим прикладом розгляду питань створення репертуару для

українського народного оркестру за радянських часів є матеріал Л. Дrajниці «Оригінальний репертуар оркестрів народних інструментів УРСР (1930–1970 рр.)» (1982), наукове дослідження П. Дрозда «Феномен колективного народно-інструментального музикування Західно-українського регіону» (2010). Наукові пошуки та методичні розробки за темою оркестру народних інструментів маємо і ми («Методичні засади обробки музичних творів для оркестру народних інструментів» (2006), «Організація навчально-виховної роботи в дитячому оркестрі народних інструментів» (2010), розробка програм та навчально-методичних матеріалів «Оркестрова література» та «Диригентсько-оркестрова практика» до курсу для студентів спеціальності «Музичне мистецтво» за спеціалізацією «Народні інструменти» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» і «спеціаліст» (2012) тощо). Також маємо і вузькоспрямовані дослідження, як-от стаття «Творча діяльність зразкового оркестру народних інструментів Комсомольського селищного палацу культури Зміївського району Харківської області» (Цицирєв, 2015). На основі нашого викладацького досвіду в ХДАК написано статтю «Кафедра народних інструментів як творчо-наукова одиниця підготовки професійних музикантів» (2012).

Серед помітних праць молодих учених слід згадати дисертаційне дослідження експерта Українського культурного фонду Т. Сідлецької «Культурно-історична еволюція українського оркестру народних інструментів» (2009). Варто зазначити, що попри значну кількість (за часів Незалежності України, порівняно з радянським періодом) доповідей на профільних конференціях, наявність окремих публікацій, методичних посібників та наукових робіт, присвячених різним аспектам діяльності українського оркестру народних інструментів, усе ще бракує комплексних досліджень, спрямованих на дослідження культурно-історичної еволюції оркестру народних інструментів, особливо зважаючи на передумови виникнення оркестру та його складових, становлення як професійної форми музикування.

Мета статті — продемонструвати ключові моменти на етапі розвитку такого явища національного музикування, як український оркестр

народних інструментів. Позначити також (заради полегшення подальшої фіксації та аналітики сучасного досвіду колективів такого типу) специфічні ознаки оркестрово-ансамблевої діяльності.

Наукова новизна. У роботі, окрім фіксації історичних етапів розвитку, розкриваються основні соціальні функції, характерні для оркестрів народних інструментів, описано три найзначущі форми їхньої діяльності. Поєднання історичного контексту й соціокультурних ознак, характерних для оркестрів народних інструментів України, засвідчує наукову новизну в описі еволюції розвитку цього напрямку українського музикування.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У результаті ґрунтовного дослідження процесів розвитку музичної культури України стає зрозуміло, що творча діяльність оркестрів народних інструментів саме українського спрямування має особливе і вкрай важливе значення як у музикознавстві, так і в культурологічному значенні. Історія виникнення й розвитку колективних форм народно-інструментального музикування є певною мірою традиційною за структурою архітекτονіки власного розвитку і, між тим, має унікальні ознаки.

Під час розгляду складових українського оркестру народних інструментів проявляється той науково відомий факт, згідно з яким найбільше значущою особливістю, що дозволяє теоретикам музичного мистецтва відрізнити оркестровий колектив від будь-якого іншого інструментального ансамблю, є саме виокремлення у споріднені підгрупи за критерієм підбору інструментів (або точнішею характеристикою такого об'єднання є визначення, що це т. зв. сім'я оркестрових інструментів). Підтвердженням цього є те, що у працях теоретиків А. Гуменюка, М. Давидова та продовжувачки їх починань Т. Сідлецької знаходимо схожі думки з приводу того, що, на їхню думку, структура українського оркестру народних інструментів базується на ансамблевості та спільній роботі колективу виконавців на «однорідних» або вже теоретично закріплених оркестрових групах народних інструментів, що історично побутують у культурі нашого етносу. Також ці інструменти застосовують здебільшого

або у своєму повністю автентичному вигляді, або частково чи повністю реконструйованому варіанті. Тобто цілком доречно стверджувати: оркестр народних інструментів з українською автентичністю або культурним забарвленням є колективом виконавців, що використовує в роботі постійну гру або часткове виконання в певних творах саме найхарактерніші та притаманні для окремої місцевості чи загального народного побуту речі чи спеціальні музичні інструменти.

Основні соціальні функції, характерні для народно-інструментальних виконавських колективів, сконцентровані у трьох значущих формах діяльності оркестрів народних інструментів:

1) Фольклорні чи колективи автентичного спрямування. Можуть фігурувати як носії глибинних інструментальних та виконавських музичних традицій, сприяти збереженню й передачі народно-інструментальної традиції, виконавської практики колективного музикування. Також вони зберігають традиційні соціокультурні та мистецькі функції, притаманні лише їм (за визначенням теоретиків, це освітня, сигнально-комунікативна, обрядова, ужитково-розважальна тощо);

2) Аматорські колективи. Їхня діяльність полягає здебільшого в масовому залученні музично обдарованих учасників до виконавської практики (талановитих виконавців як на справжніх автентичних інструментах, так і на тих, що були вже конструктивно вдосконалені). Саме тому такі колективи стають важливими осередками музичної освіти; популяризація національного музичного мистецтва здійснюється на фольклорному матеріалі та на основі оригінальних творів композиторів-практиків;

3) Колективи, які спеціалізуються на виконанні не лише характерних творів з репертуару для оркестру народних інструментів, а й беруться за матеріал найвищої складності, орієнтований на конструктивно вдосконалений інструментарій. Це найскладніша форма, для якої також характерна висока академічна фахова виконавсько-технічна підготовка. Тобто такі колективи виконують функції, притаманні першим двом формам, окрім цього мають власні визначальні особливості. Так, процес демонстрації найвищих композиторських досягнень на основі матеріалу, створеного спеціально для колективів,

що мають навички гри на народних інструментах, відбувається в результаті оперування неакадемічними виражальними засобами, певними технічними прийомами, слугують базою для численних мистецьких експериментів.

Розвиток оркестрів народних інструментів у XIX ст. та в першій половині XX ст. характеризується зародженням і подальшою еволюцією т. зв. музично-освітніх осередків. У таких добровільних об'єднаннях плекались і організоване навчання, і музикування у форматі ансамблевої взаємодії під час виконання твору на народних інструментах (йдеться про мандоліни, цитри, гітари, тамбури, інструменти інших національностей). Такі колективи функціонували переважно в межах різноманітних організацій культури та відпочинку, наприклад, на базі клубів, окремих гуртків або навіть при організованій діяльності товариств шанувальників певного виду музичних інструментів. Інколи оркестри народних інструментів діяли серед освічених аматорів і духовенства. Спочатку колективи народних інструментів зароджуються та в подальшому функціонують як самостійні одиниці, але досі розвиненою є практика залучення оркестрів народних інструментів до складів музично-драматичних театральних колективів у ролі музичного супроводу у вокальних, хорових та хореографічних колективах, як окрема складова спеціалізованих ансамблів пісні і танцю тощо.

У період з початку другої половини XX ст. і аж до 1990-х рр. спостерігається дедалі активніше і послідовніше тяжіння до використання не лише загальноновизначеного, а й регіонально характерного музичного інструментарію. Серед найзатребуваніших інструментів — сопілки, трембіти, дрімби, цимбали тощо. Також у цей час пришвидшився розвиток оркестрів народних інструментів і сам період характеризується виникненням численних оркестрів, ансамблів, капел бандуристів при центрах та будинках народної творчості, виробничих клубах та інших закладах. У подальшому на основі цих творчих колективів постали провідні професійні мистецькі формації.

Процес розвитку професійної музичної освіти виконавців різного роду фольклорних

колективів та музичних оркестрових колективів посилюється після заснування професійних кафедр народних інструментів. Так, першою кафедрою цього профілю у ЗВО колишнього Радянського Союзу стала кафедра народних інструментів України ХНУМ ім. І. П. Котляревського, що існує і нині. Вона була відкрита в 1926 р. і мала свої особливості, пов'язані з практичним досвідом викладацького складу тих років. Цікавим моментом у розвитку кафедри постає 1947 рік, коли керівництво кафедри, мотивуючись бажанням підвищити рівень вимог до студентів народного спрямування, вносить до навчального плану додатково клас диригування та посилює викладання всього циклу диригентських дисциплін. Із часом активізувалася також і наукова робота кафедри, зокрема почалась розробка певних виконавських проблем (виховання культури звуку, вдосконалення артикуляції, штрихової техніки та інші питання, актуальні і дотепер). Факультет народних інструментів у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського веде історію розвитку з моменту заснування кафедри народних інструментів Київської консерваторії у 1939 р. професором М. Гелісом. Ця кафедра мала на меті збагатити своє укомплектування викладацького складу педагогами-практиками по усіх інструментах, задіяних в українському оркестрі народних інструментів.

Цікавим є також і той факт, що в період 1970–1980-х рр. стрімко відбувається посилене акцентування на місцеву музичну традицію, здійснюється підтримка фольклористичної діяльності. Функціонування професійних колективів, створених на базі аматорських, із часом, коли їх стає більше, відзначається вже співпрацею з професійними авторами-композиторами, проявляється у власній репертуарній політиці і певній вторинній фольклорній належності. На жаль, автентичне мистецтво втрачає свої характерні ознаки, спостерігається зменшення глядацького попиту, і це мистецтво починає функціонувати лише як складова самодіяльного руху.

У період відновлення Незалежності проблема дослідження здобуває державний статус, розпочинається відродження інструментальної автентики, попит на цю тему в середовищі

професіоналів зростає. Діяльність колективів оркестрів народних інструментів відновлюється у своїх первинних формах. Також функціонування колективів стає предметом ґрунтовного наукового дослідження. Професійна лінія народно-інструментального мистецтва поступово починає поділятися на автентичну діяльність та суто академічно-професійну. Ці напрями існують з того періоду вже з радикально відмінними установками у своєму мистецькому і побутовому функціонуванні. Освітні кафедри народних інструментів також долучаються до пошуків методичного вирішення питань, пов'язаних з діяльністю оркестру народних інструментів і пов'язаних із цим аспектів. Так, кафедра народних інструментів Рівненського культурно-освітнього факультету Київського державного інституту культури ім. О. Корнійчука (заснована 1971 р.) на початку Незалежності України почала займатись проблематикою читання оркестрових партитур і в 1991 р. намагалась створити кафедральну колективну працю із цього питання. За інформацією кафедри, ініціаторами стали близько 10 викладачів кафедри, досвід котрих у подальшому використовувався іншими теоретиками та практиками народних інструментів.

Оркестри народних інструментів сприяють тому, щоб їхні учасники здобували повну вищу музичну освіту й, окрім практики, займалися і теоретичними науковими дослідженнями. Проте і творче життя таких колективів набуває організованих форм, особливо шляхом їх популяризації завдяки численним регіональним, національним та міжнародним конкурсам і фестивалям.

На початку ХХІ ст. давні традиції музикування відтворюються як у репертуарі етнографічних або родинних ансамблів, так і проникають у концертну практику багатьох аматорських колективів. Такі колективи внаслідок ротації виконавців та керівників, а також налагодження певної спадкоємності свого мистецького досвіду поступово вийшли на професійний рівень власного розвитку. Репертуар таких професійних колективів, що лишаються в межах фольклорно-етнографічного спрямування або народних ансамблів, тепер скеровано на реконструкцію не лише імітаційної, а й справжньої автентичної

традиції і виконавського відродження. Пріоритетним постає збереження фольклорних та аутентичних форм музикування.

Проявляється також і намагання передачі й відтворення матеріалу на оригінальних специфічних інструментах. Це відбувається з урахуванням особливостей виконання та з відповідною традицією до функціонального трактування партій в ансамблі. Оскільки діяльність і загалом існування окремих оркестрів народних інструментів вважається молодим явищем порівняно з пластом світової музичної культури, то і питання формування репертуару у творчості професійних композиторів не настільки поширене. За визначенням Т. Сідлецької, історично склалася традиція, згідно з якою в Україні широкого поширення серед форм оркестрів народних інструментів набуває струнно-щипковий тип, і немало творів професійних композиторів створювалось саме зважаючи на можливості цього типу.

Якщо на початковому етапі розвитку колективів народних інструментів репертуар складався переважно з народних мелодій (пісень, танцювальної музики), то з часом, коли виконавська майстерність колективів зростає, починається переклад фортепіанних і скрипкових творів під можливості оркестрів народних інструментів. Процес формування й розвитку репертуару оркестрів народних інструментів безпосередньо пов'язаний на всьому своєму історичному шляху із загальним розвитком українського суспільства і музичної культури українського народу. Кожен період накладав на репертуарну політику свої обмеження та спрямований був саме на ті тематичні напрями, що мали актуальність і були вписані в загальний музичний контекст. Уміння залишати корисне й мотивуюче, спрямовуючи увагу на автентичність звучання та майстерності виконання, прибираючи історично застарілі твори, сприяє розвитку музичного мистецтва народних інструментів.

В оркестрах народних інструментів ансамблевисть завжди була ключовою. У широкому значенні «ансамбль» як термін можна визначити як певну сукупність різних чи навпаки однакових компонентів, які взаємодіють та взаємодоповнюють одне одного та утворюють єдине художньо-естетичне ціле.

Висновки. Досліджуючи сучасний стан розвитку такої специфічної форми українського національного музикування, як оркестр народних інструментів, та базуючись на історії народного музичного інструментарію, можна висувати: культурно-історичні умови були сприятливими для виникнення й подальшого розвитку народного оркестру на теренах України. За визначенням теоретичних музичних досліджень різних років, які означені в цьому дослідженні, формування українського оркестру народних інструментів зазнало впливу суспільно-політичних і суто соціокультурних чинників. Важливе значення після початку такого впливу й взаємодії мали посилення і розвиток професійного музичного навчання на нових або підзабутих народних інструментах. Унаслідок цього почалось заснування кафедр народних інструментів у консерваторіях та на музичних факультетах ЗВО України. Питання репертуарної політики оркестрів народних інструментів розкрито в результаті тезового дослідження історії становлення українського народного оркестру, чому передувало професійне окреслення плану розвитку музичного інструментарію українського оркестру народних інструментів, урахування формування інструментального складу. Не менш важливим є і вивчення шляхів вдосконалення напряму українського оркестру народних інструментів. Важливим питанням постає пошук можливостей реконструкції музичних інструментів для їх подальшого повноцінного використання в основному складі українського народного оркестру. Сприяти цьому може підвищення виконавського рівня як колективів народних інструментів загалом, так і вдосконалення професійної майстерності їхніх керівників. Розширення жанрово-стильової сфери репертуару можливо завдяки зміцненню творчих зв'язків із композиторами. Така співпраця сприятиме не лише внутрішньому розвитку колективів, а й може пришвидшити активізацію концертної діяльності оркестрів народних інструментів.

Перспективи подальших досліджень. Тема, яку розглянуто в роботі, має перспективу подальшого дослідження, особливо у зв'язку з науковою важливістю народно-інструментальної традиції як духовного надбання нації. Саме

колективи оркестрів народних інструментів популяризують серед суспільства народно-інструментальне мистецтво, відроджують забуті твори та займаються промоцією найкращих зразків. Результати дослідження розвитку оркестрів народних інструментів та їх ансамблевості можуть бути використані у програмах спецсеминарів, окремих факультативних секцій,

лекційних курсах ЗВО, доречно використати ще і у процесі вивчення відповідних тем з теорії та історії народно-оркестрового виконавства. Цікавим доповненням це стане і для авторських дисциплін з культурології, мистецтвознавства, окремі пункти результатів можуть стати підґрунтям для подальших наукових розробок із цієї проблематики.

Список посилань

- Гуменюк, А. (1967). *Українські народні музичні інструменти*. Наукова думка.
- Давидов, М. (1998). Народно-інструментальна культура України (здобутки та проблеми). *Українське музикознавство*, 28, 74–79.
- Давидов, М. (1998). *Проблеми розвитку академічного народно-інструментального мистецтва в Україні: збірник статей*. НМАУ ім. П. І. Чайковського. Видавництво ім. О. Теліги.
- Давидов, М. (2005). *Історія виконавства на народних інструментах. (Українська академічна школа): підручник*. НМАУ ім. П. І. Чайковського.
- Дейнега, В. (2002). Музичний інструментарій як показник специфіки оркестру народних інструментів. *Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського*, 22: Музичне виконавство, Кн. 8, 119–129.
- Дражниця, Л. (1982). *Оригінальний репертуар оркестрів народних інструментів УРСР (1930–1970 рр.)*. ЛНУ ім. І. Франка.
- Дрозда, П. (2010). *Феномен колективного народно-інструментального музикування Західно-українського регіону* [Дисертація кандидата, Інститут мистецтв Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника].
- Дрозда, П. (2015). Особливості еволюції колективного народно-інструментального виконавства Галичини. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*, 30–31, Ч. 2, 190.
- Іванов, П. (1981). *Оркестр українських народних інструментів*. Музична Україна.
- Роговська, Є., & Рутецький, В. (2014). *Оркестр народних інструментів: навчально-методичний посібник*. ЖДУ ім. І. Франка.
- Сідлецька, Т. (2007). *Культурно-історична еволюція українського оркестру народних інструментів*. Рукопис. [Дисертація кандидата, Київський національний університет культури і мистецтв].
- Сідлецька, Т. (2009). *Культурно-історична еволюція українського оркестру народних інструментів: монографія*. ВНТУ.
- Цицирєв, В. (2006). *Методичні засади обробки музичних творів для оркестру народних інструментів: навчальний посібник*. ХДАК.
- Цицирєв, В. (2012). Кафедра народних інструментів як творчо-наукова одиниця підготовки професійних музикантів. В *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. Матеріали міжнародної наукової конференції (22–23 листопада 2012 р.)*. (с. 317–318).
- Цицирєв, В. М. (2015). Творча діяльність зразкового оркестру народних інструментів Комсомольського селищного Палацу культури Зміївського району Харківської області. *Соціально-гуманітарний вісник*, 13, 42–45.
- Шебет, Л. (2015). Народні музичні інструменти в традиційно-побутовій культурі Слобідської України. *Культура України. Серія: Мистецтвознавство*, 51, 50–61.

References

- Humeniuk, A. (1967). *Ukrainian folk musical instruments*. Naukova Dumka. [In Ukrainian].
- Davydov, M. (1998). Folk-instrumental culture of Ukraine (achievements and problems). *Ukrainske muzykoznavstvo*, 28, 74–79. [In Ukrainian].
- Davydov, M. (1998). *Problems of development of academic folk-instrumental art in Ukraine: collection of articles*. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. Vydavnytstvo imeni O. Telihi. [In Ukrainian].
- Davydov, M. (2005). *History of performing on folk instruments (Ukrainian academic school): a textbook*. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. [In Ukrainian].
- Deyneha, V. (2002). Musical instrumentation as an indicator of the specificity of the folk instruments orchestra. *Naukovyi visnyk NMAU im. P. I. Chaikovskoho*, 22: Muzychne vykonavstvo, Book 8, 119–129. [In Ukrainian].

- Drazhnytsia, L. (1982). *Original repertoire of folk instruments orchestras of the Ukrainian SSR (1930–1970)*. Ivan Franko Lviv National University. [In Ukrainian].
- Drozda, P. (2010). *The phenomenon of collective folk-instrumental music-making in the Western Ukrainian region* [Candidate thesis, Institute of Arts, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University]. [In Ukrainian].
- Drozda, P. (2015). Features of the evolution of collective folk-instrumental performance in Galicia. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvoznavstvo*, 30–31, Part 2, 190. [In Ukrainian].
- Ivanov, P. (1981). *Orchestra of Ukrainian folk instruments*. Muzychna Ukraina. [In Ukrainian].
- Rohovska, E., & Rutetskyi, V. (2014). *Orchestra of folk instruments: a study guide*. Ivan Franko Zhytomyr State University. [In Ukrainian].
- Sidletska, T. (2007). *Cultural and Historical Evolution of the Ukrainian Folk Instrument Orchestra*. Manuscript. [Candidate thesis, Kyiv National University of Culture and Arts]. [In Ukrainian].
- Sidletska, T. (2009). *Cultural and Historical Evolution of the Ukrainian Orchestra of Folk Instruments: a monograph*. VNTU. [In Ukrainian].
- Tsytsyriyev, V. (2006). *Methodical principles of processing musical works for the orchestra of folk instruments: a textbook*. KSAC. [In Ukrainian].
- Tsytsyriyev, V. (2012). The Department of Folk Instruments as a Creative and Scientific Unit for Training Professional Musicians. In *Culturology and social communications: innovative development strategies. Materials of the international scientific conference* (November 22–23, 2012). (pp. 317–318). [In Ukrainian].
- Tsytsyriyev, V. M. (2015). Creative activity of the exemplary orchestra of folk instruments of the Komsomolske village Palace of Culture of Zmiiv district, Kharkiv region. *Sotsialno-humanitarnyi visnyk*, 13, 42–45. [In Ukrainian].
- Shemet, L. (2015). Folk musical instruments in the traditional and everyday culture of Sloboda Ukraine. *Culture of Ukraine. Series: Art criticism*, 51, 50–61. [In Ukrainian].

.....

Цицирєв В. М., доцент, заслужений артист України, заступник декана факультету сценічного мистецтва, доцент кафедри народних інструментів, Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

.....

Tsytsyriyev V., assistant professor, Honored Artist of Ukraine, Deputy Dean of the Faculty of Performing Arts, assistant professor of the Department of Folk Instruments, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine

.....

Надійшла до редколегії 15.03.2023